

# Mirusiojo kūno paruošimas – su pagarba

Mirtis – visada ne laiku. Ir nors suprantame, kad visi, kas atėjo į šią žemę, vieną dieną išeis, nenorime nė pagalvoti, kad tai laukia ir mūsų pačių. Marijampolės ritualinių paslaugų įmonės „Sustojęs laikas“ tanatopraktikas Gediminas Norkus mirties nebijo. Sako, tai – natūrali gyvenimo dalis. Žmogaus nebeprisiki, tačiau labai svarbu, kaip su juo atsisveikinsi.



Tanatopraktikas G. Norkus sako, kad jo darbe svarbu viską padaryti taip, kad miręs žmogus atrodytų kuo natūraliau ir estetiškiau

Ivona JAROSLAVCEVIENĖ

Tanatopraktiko (gr. tanatos – mirtis; praktikos – veikla), arba mirusiųjų balzamuotojo, profesijos atstovų Lietuvoje nėra daug, ir gal net ne kiekvienas tokį profesijos pavadinimą yra girdėjęs, tačiau ji – neišvengiamai reikalinga. Tai žmonės, paruošiantys kūnus šarvoti ir laidoti. Jie rūpinasi tuo, kad sunkią netekties valandą atsisveikinimas su artimuoju keltų kuo mažiau neigiamų emocijų. Juk laidotuvės – visada sunkus ir skausmingas išgyvenimas. Tanatopraktiko darbe svarbu viską padaryti taip, kad miręs žmogus atrodytų kuo natūraliau ir estetiškiau. To siekiama ir iš pagarbos velioniui, ir tam, kad išnyktų žmonių baimė mirusiesiems.

Tanatopraktikai pasirūpina mirusiojo estetika – pagal išgales, gražiai, tvarkingai ir švariai jį paruošia, aprengia, sušukuoja. Ir nors tai nemažina netekties skausmo, pats suvokimas, jog žmogaus kūnas į paskutinę kelionę išlydimas pagarbiai ir oriai, suteikia ramybės.

## Per atsitiktinumą

G. Norkus pasakoja apie tai, kaip tapo tanatopraktiku. Pasirodo, tik per atsitiktinumą. „Dirbau visiškai kitokį darbą, tačiau darbovietė buvo likviduota, o mes visi – paleisti į gatvę. Man

baigėsi penkta dešimtis metų, o tokio amžiaus ieškotis darbo nėra lengva. Per atsitiktinumą pamačiau, kad ieškoma darbuotojo teismo medicinos tarnyboje. Taip prieš 16 metų ir pradėjau dirbti su kūnais“, – prisimena pašnekovas.

Greta to, tvarkyti mirusiųjų kūnus, ruošti juos šarvoti Gediminas pradėjo ir laidojimo namuose „Sustojęs laikas“. „Buvo toks periodas, kad vis garsiau imta kalbėti apie kūnų balzamavimą, todėl važiauvau mokytis šio amato. Mus mokė vokiečių balzamuotojai. Kursai vyko Vilniuje, keliais etapais. Mokslai truko porą metų – teorijos daug, daug naujų žinių. Nebuvo sunku, bet buvo įdomu“, – prisimena G. Norkus.

Mokydamasis Gediminas įgijo svarbių žinių apie ligas; higieną, anatomiją bei fiziologiją, Aiškinta ir apie žmonių psichologiją, kadangi sunkiu metu bendrauti su artimaisiais taip pat reikia mokėti.

## Geriausia, ką gali

Mirtis neatsiejama nuo įvairių baimių, tačiau G. Norkus sako nieko panašaus nejučiantis. „Man tai yra darbas, kurį atlikti turiu gerai ir labai gerai. Profesionalumui ribų nėra. O baimė? Kokia gali būti baimė? Artimieji

iš manęs laukia, kad padaryčiau, ką galiu geriausiai. Ir tik tai yra svarbu“, – sako Gediminas.

Jis pabrėžia, kad atsisveikinti su kūnu reikia oriai ir pagarbiai. „Taip, tai tėra kūnas, bet, kita vertus, tai yra kai kam artimo žmogaus kūnas. Kai tinkamai su juo atsisveikinama, visiems tampa ramiau. Juk tai yra išlydėjimas į paskutinę kelionę“, – tikina G. Norkus.

Vyrui ilgam atmintyje įstringa tie atvejai, kai palaikai atvežami stipriai sumaitoti, pavyzdžiui, po eismo įvykio ar susidūrimo su traukiniu, gaisro, apirę. „Tokie atvejai reikalauja didelės atsakomybės priimti tinkamą sprendimą. Juk turiu padaryti viską, kad ir tas stipriai sumaitotas kūnas būtų atpažįstamas, kad atrodytų tvarkingai. Skirtingi medikamentai, skirtingos priemonės. Vienu atveju kūno tvarkymas gali trukti valandą, pusantros, kitu – tris valandas ir ilgiau“, – kalba specialistas.

## Sulaukia artimųjų

Balzamuotojas siekia, kad kūnas būtų higieniška paruoštas ir gerai išsilaukytų iki laidotuvė. Vienais atvejais užtenka higieninio paruošimo, kurį sudaro ertmių tamponavimas, dezinfekavimas, prausimas, aprenkimas. Kitais atvejais kū-

nas dar ir balzamuojamas.

Lietuvos Respublikos žmonių palaikų laidojimo įstatyme balzamavimas – mirusio žmogaus kūno specialus paruošimas (žmogaus audinių cheminis fiksavimas ir konservavimas), norint išsaugoti mirusio žmogaus kūną ilgiau kaip vieną savaitę.

„Balzamavimas – kūno irimo sustabdymas. Kad kūnas ilgiau išliktų nesuireš, per arteriją suleidžiama specialaus skysčio, kuris ir stabdo tą irimą. Balzamuotas kūnas gali išlikti nesuireš ne tik savaitę, bet ir gerokai ilgiau. Kartais saugome palaikus tris savaites, mėnesį“, – pasakoja Gediminas.

Tokio saugojimo prireikia tais atvejais, kai artimieji gyvena svetur, bet nori dalyvauti laidotuvėse. Kol sutvarkomi visi formalumai, įsigijami skrydžių bilietai, balzamuotas mirusiojo kūnas saugojamas laidojimo namuose. Susirinkus giminėms, jis šarvojamas ir laidojamas.

„Šiais emigracijos laikais balzamavimas yra išganymas. Lietuvoje balzamuoti kūnai išvežami ir svetur, jeigu nusprendžiama laidoti ten. Pernai turėjome atvejį, kai eismo įvykyje žuvo verslininkas iš Kazachstano. Jo tėvas gyvena Vokietijoje, tad sulaukėme prašymo paruošti mirusio sūnaus kūną taip, kad



Jis išliktų nesuiręs itin ilgai. Tai gi, kūnas buvo balzamuotas ir sutvarkytas. Iš Lietuvos vežtas į Vokietiją šarvoti, o iš ten – į Kazachstaną laidoti. Pažiūrėkite, kiek kilometrų reikėjo įveikti“, – aiškina specialistas.

## Kai balzamavimas neišvengiamas

Balzamavimas neleidžia kūnui ne tik irti, bet ir mėlynuoti, skleisti kvapo – paruoštas kūnas atrodo estetiškai.

„Net balzamuojant jau apirusį kūną galima jam suteikti gražesnę išvaizdą. Todėl balzamavimas svarbus ir reikalingas ne tik tada, kai reikia išsaugoti kūną savaite ir daugiau, bet ir tais atvejais, kai jis jau apiręs, o priešaky – kelios šarvojimo dienos. Visais atvejais, kai matau, kad balzamavimo reikia, kviečiu artimuosius ir kalbu su jais. Sakau, kaip bus, jeigu nebalzamuosime, ir kaip, jeigu balzamuosime. Nesusidūrusiam su kūno irimu sunku įsivaizduoti, kaip greitai tai vyksta, todėl delikatai paaiškinu“, – sako G. Norkus.

Balzamuotas kūnas atrodo tvarkingiau, jį lengviau paruošti. „Yra tekę balzamuoti kūną, kurio net nebuvo įmanoma rengti, tačiau balzamavę sustabdėme irimą, kūnas neskleidė kvapo“, – sako Gediminas.

## Pagal nuotrauką ir „testamentą“

Mirusiojo kūnas turi atrodyti estetiškai, tad G. Norkui tenka ir sušukuoti, ir padazyti. Čia ypač svarbu atsižvelgti į tai, koks buvo ir ką mėgo žmogus būdamas gyvas. Atkurti žmogaus bruožus, išgauti panašumą ypač padeda mirusiojo nuotrauka. „Mano darbo esmė yra padaryti taip, kad žmogus būtų kuo labiau panašus į tokį, koks buvo gyvas. Ypač po veido traumų. Žinoma, iš nieko nieko ir nepadarysi, bet jeigu yra galimybės atkurti bent jau panašesnį vaizdą, visada stengiuosi tai padaryti“, – pabrėžia specialistas.

G. Norkus yra įpratęs pasiteirauti artimųjų, ką žmogus mėgo būdamas gyvas, kokį makiažą. „Vieni sako, kad nedažyčiau lūpų

ryškiai, nes mama nemėgo. Kiti, priešingai, prašo ryškiau. Vieni prašo sušukuoti plaukus į dešinę, nes taip vaikščiojo būdama gyva, kiti – į kairę. Man patinka, kai artimieji papasakoja daugiau – tuomet ir man paprasčiau atkurti norimą vaizdą“, – sako Gediminas.

Pašnekovas ypač džiaugiasi, kai artimieji ne tik detalai papasakoja, bet ir perduoda paties velionio rašytą „testamentą“. „Kai kurios močiutės ne tik kruopščiai atsirenka drabužius laidotuviams dar būdamas gyvos ir juos saugo, bet ir palieka norų „testamentą“ – laišką, kuriame surašo, kaip nori atrodyti, kur sušukuoti kirpčiukus, kurią ranką uždėti viršuje ir t. t. Net surenka krepšelį su būtinomis reikmėmis, kur sudeda šukas, kuriomis turiu šukuoti, lūpdazį, kuriuo dažyti“, – pasakoja G. Norkus.

Jis prisipažįsta su malonumu skaitantis tokius laiškus ir vykstantis velionio norus. „Juk jis taip norėjo – taip ir darau“, – sako Gediminas.

## Tinka ne viskas

Tiesa, ne visus norus galima įgyvendinti. „Buvo viena močiutė, kuriai jau gerokai per aštuoniasdešimt – balta baltutėlė. Artimieji atsinešė krepšelį su dažais ir prašė nudažyti jai plaukus. Atsakiau, kad tokios paslaugos neatliekame. O kaip galėtume dažyti? Juk nežinome, kokia bus gyviems žmonėms skirtų dažų reakcija su pakitusiu kūnu“, – prisimena pašnekovas.

Plaukų Gediminas nedažo, tačiau kosmetikos priemonės naudoja. Tik, kaip pats sako, tenka prisitaikyti ir parinkti tinkamas konkrečiu atveju – juk mirusiesiems dažyti naudojami gyviesiems skirti dažai, o jie reaguoja skirtingai. „Vienam tas dažas limpa, kitam – ne. Reikia labai atidžiai rinkti ir jų sunaudoju daug. Žiūrėk, vieni dažai ir stovi nenaudojami, o kiti jau baigiasi. Tuomet einu ir perku vėl“, – pasakoja pašnekovas.

Koks galutinis rezultatas? Kūnas, pasak G. Norkaus, turi atrodyti tvarkingai. Jeigu įmanoma, su ramia šypsena veide. „Visada stengiuosi išgauti ramią šypseną. Koreguoju veido įdubimus, pataisau lūpas. Bet kiekvieno paleisti su šypsena, deja, nepavyksta“, – sako specialistas.

## Ir kukliai, ir drąsiai

Anksčiau buvo įprasta ruošti įkapes dar esant gyvam, o ir dabar ši tradicija gaji. „Prieš keletus metus gavau nuostabiai gražaus žalio aksomo suknelę. Tik paliečiau, ir skylė. Vėl paliečiau, vėl skylė. Medžiaga – kaip popierius. Galvojau, ką dabar reikės daryti. O, pasirodo, suknelė iš Amerikos ir jai 40 metų! Artimieji tai suprasdami prašė bent jau po pagalvę padėti“, – prisimena Gediminas.

Kokius drabužius įprastai susiruošia močiutės? „Labai kuklius, su apykaklaitėmis ir rankogaliais dažniausiai. Paprastai ir gražiai“, – sako G. Norkus.

Tai, kokiais drabužiais rengiamas velionis, sprendžia artimieji. „Yra tekę moterį rengti artimųjų atneštu trikotažiniu kostiumėliu. Dar pagalvojau, kad gal ir ne visai tinkama velionei tokia apranga. Bet artimieji norėjo – aprenčiau. Kaip gražiai atrodė! Kaip gyva!“ – išskirtinio atvejo nepamiršta Gediminas.

Jis prisimena ir jaunuolį, kurį aprenė džinsais, sportiniais batais, marškiniais, liemene, o ant kaklo rišo lengvą šalikėlį. „Paprasta ir labai gražu“, – sako G. Norkus.

## Išmoko atsiriboti

Ką apie Gedimino darbą mano aplinkiniai? „Vieni iki šiol nesupranta, kaip galiu dirbti su kūnais. Kiti tikina, kad esu stiprių nervų. Kai kurie priima mano darbą ir supranta, kad kas nors juk jį turi dirbti. O man pačiam malonu, kai pavyksta padaryti gerai, kai artimieji lieka patenkinti. Neretai prieina, padėkoja. Yra prašančių, kad ir juos gražiai sutvarkyčiau, kai iškeliu. Sako „va kaip buvo gražiai, ir aš taip noriu“. Atsakau: „Palauk – dar spėsi“, – juokiasi vyras.

Ar visada lengva į darbą žiūrėti tik kaip į darbą? Juk kaskart tai yra kieno nors artimas, su savo likimu, sava istorija? „Stengiuosi jį nesigilinti. Jeigu pradėsiu domėtis kiekvienu žmogumi ir nešiotis tas mintis su savimi, nebus gerai“, – neslepia pašnekovas.

Jis tikina išmokęs atsiriboti nuo emocijų, tačiau jo darbe tikrai pasitaiko atvejų, kurie ilgiau išlieka atmintyje. „Ypač nemalonu, kai tenka tvarkyti kūdikėlio ar vaikelio kūną. Toks mažiukas – juk galėjo dar gyventi. Bet yra kaip yra“, – santūriai užsimena G. Norkus.

## Įdomu

■ Paplitęs mitas, kad po mirties auga plaukai ir nagai – netiesa. Taip atrodo todėl, kad po mirties žmogus traukiasi. Būtent dėl kūno traukimosi pailgėja nagai ir net ant švariai nuskusto vyro veido pasimato šeriai.

■ Balzamuotojo darbas itin pavojingas – užsikrėsti nuo tuberkuliozės, hepatito B ir C virusų galima net nuo mirusio žmogaus.

■ Balzamavimas ir mumifikavimas skiriasi. Į vyturus buvo susukamas ir palaidojamas kūnas egiptiečių, inkų, majų, kinų ir kitose civilizacijose (mumifikuojamas amžinajam gyvenimui). Iš mumijų išsiurbdavo vandenį, išimdavo organus, kad kūnas nęgestų. Tikėta, kad po mirties dvasia gali užsimanyti grįžti į kūną, todėl prie mumijos buvo dedama įvairių buitinių įrankių, daiktų, padargų.

Balzamavimas jau visai nebėra panašus į mumifikavimą. Šiandien nekeliamas tikslo apsaugoti mirusiojo kūno amžinai, svarbiausia sulaikyti jo irimo procesą tiek laiko, kiek reikia: savaite, dvi ir pan. Taip pat labai svarbus skirtumas tas, kad balzamuojant kūną žmogaus vidaus organai neišimami.

